

Eenige opmerkingen over den ambtseed

<https://hdl.handle.net/1874/242443>

EENIGE OPMERKINGEN

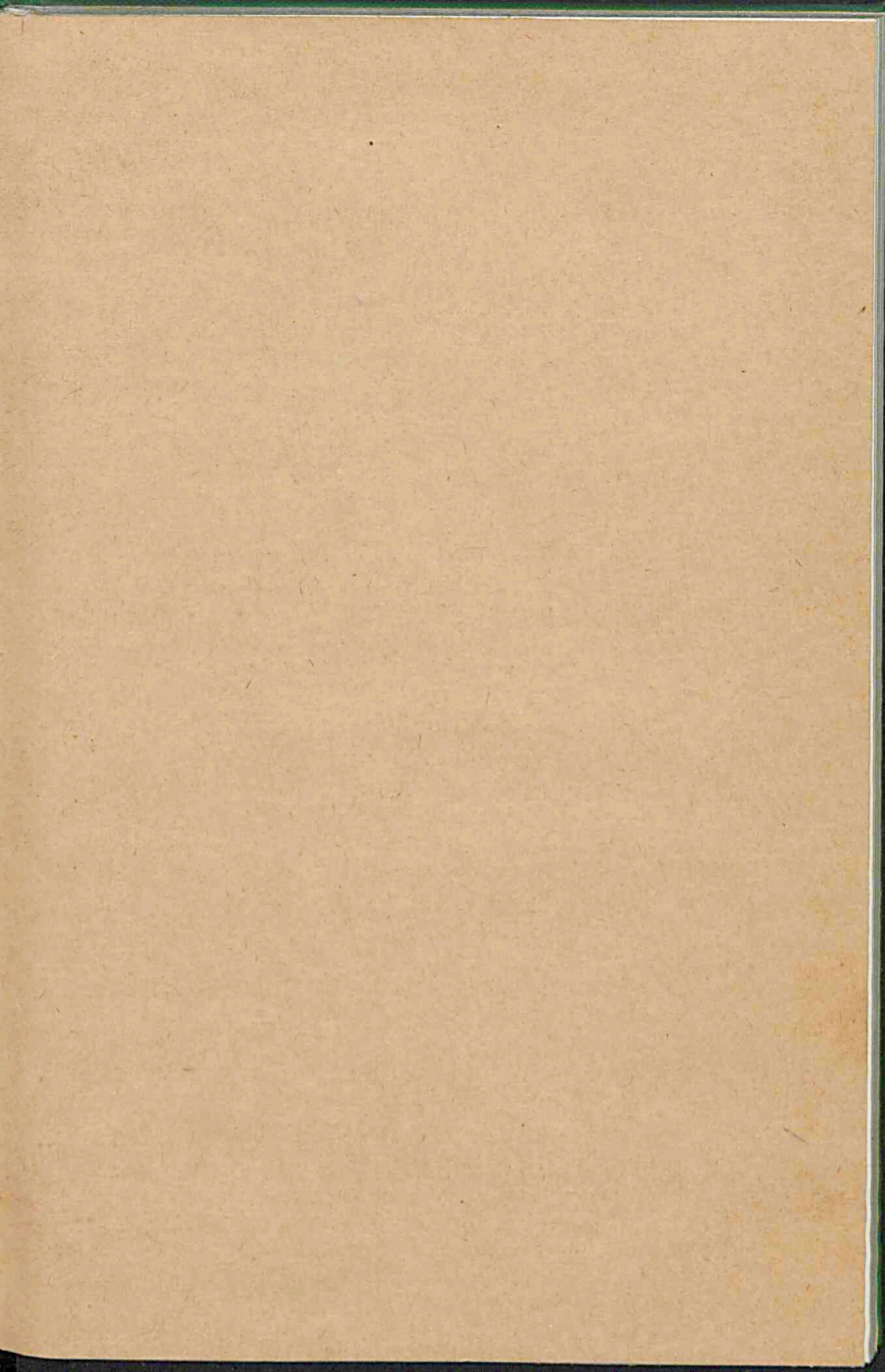
OVER

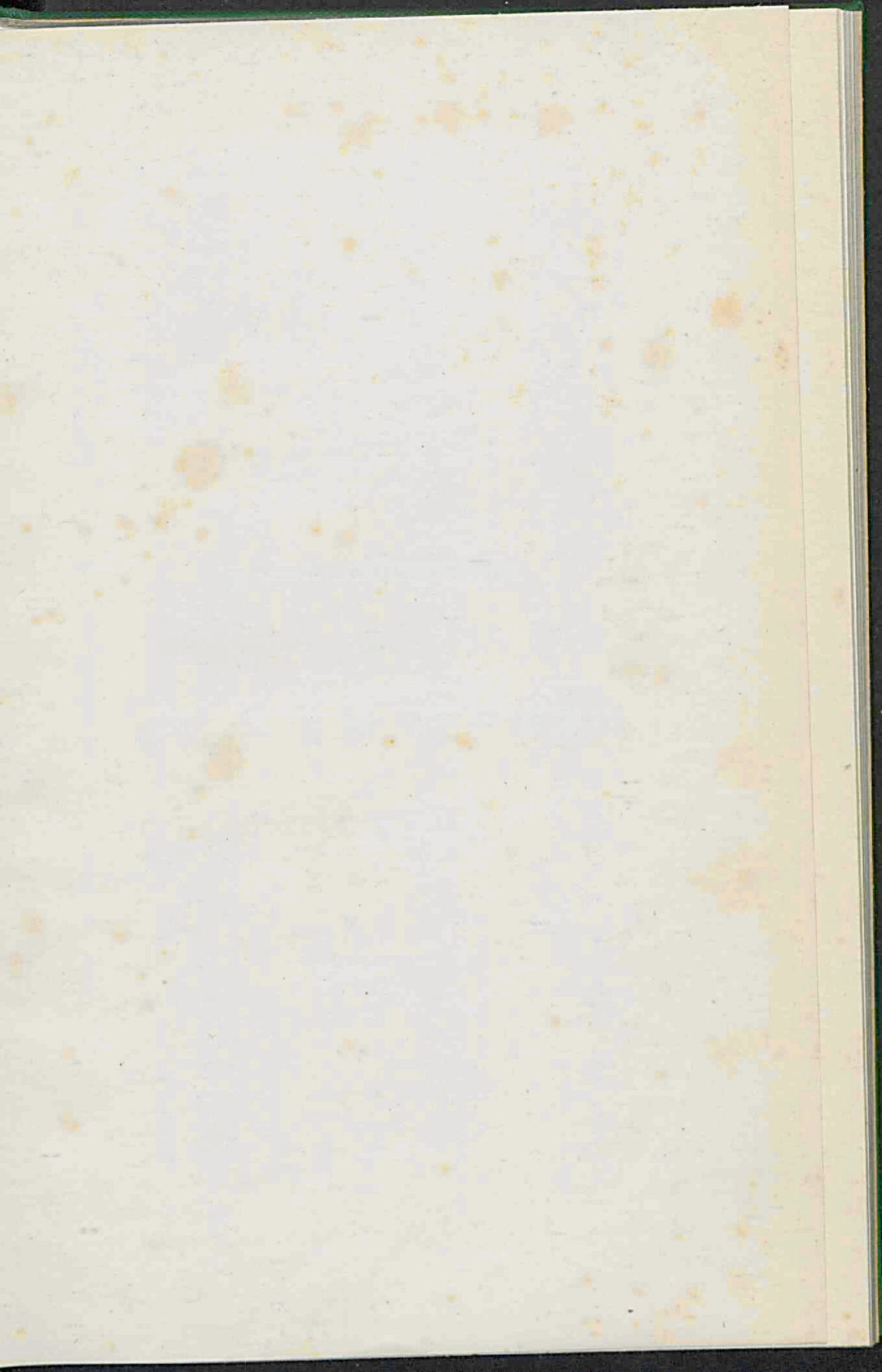
DEN AMBTSEED.

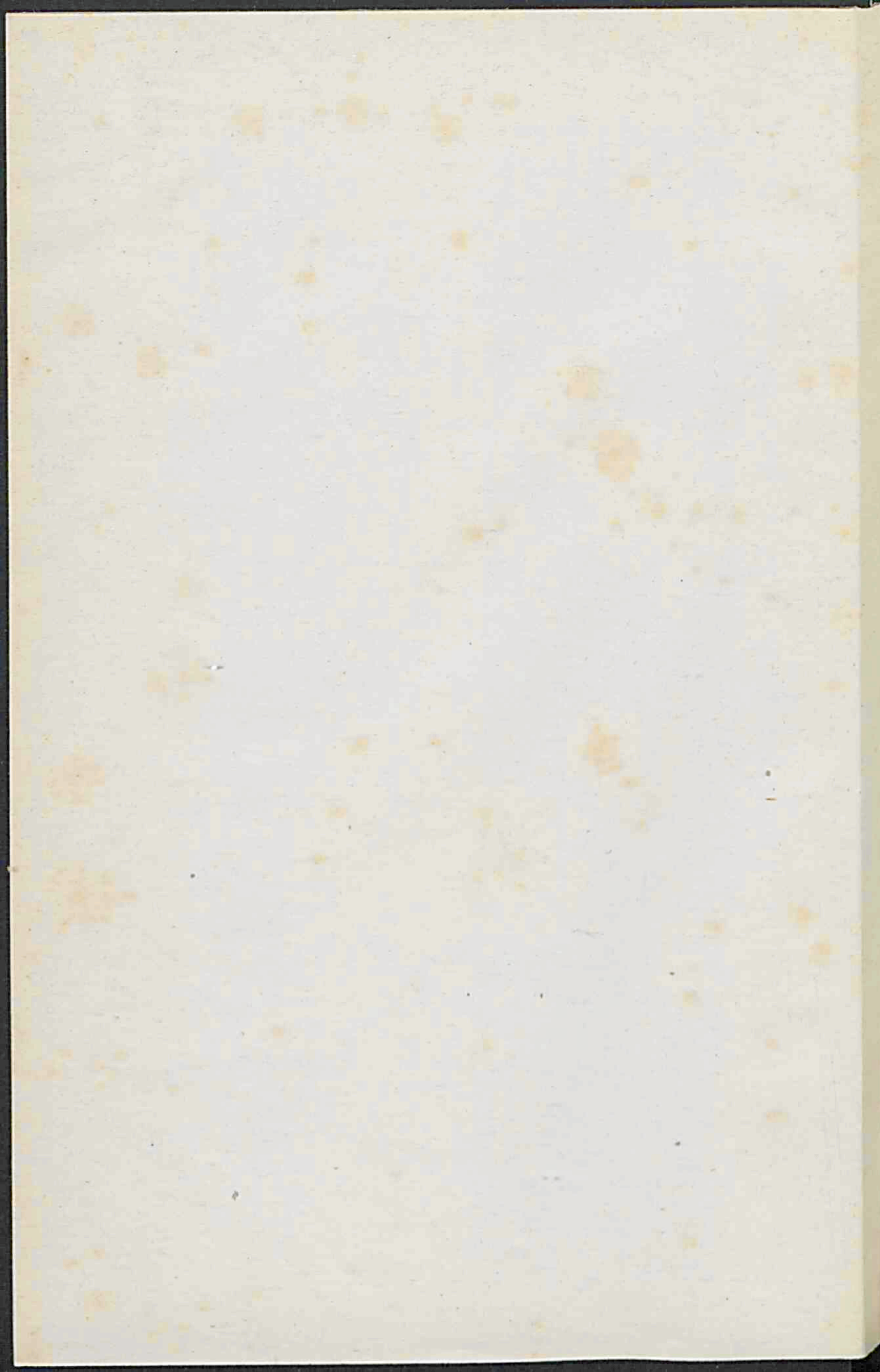

s.
cht

8

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

DEN AMBTSEED.

Diss. Nr. 1879
EENIGE OPMERKINGEN

OVER

DEN AMBTSEED.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

MR. J. A. FRUIN,

Hoogleraar in de Faculteit der Rechtsgeleerdheid,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT,

OP VOORDRACHT DER

RECHTSGELEERDE FACULTEIT,

TE VERDEDIGEN

op VRIJDAG den 4^{den} JULI 1879, des namiddags ten 1 uur,

DOOR

JAN ELIAS HUYDECOPER,

geboren te AMSTERDAM.

UTRECHT,
J. VAN BOEKHOVEN.

1879.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1900

BEN AMSTER

PHILIPSON

Doctor of Philosophy

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

W. A. TRIMBLE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

BY THE UNIVERSITY OF CHICAGO

JANUARY 1900

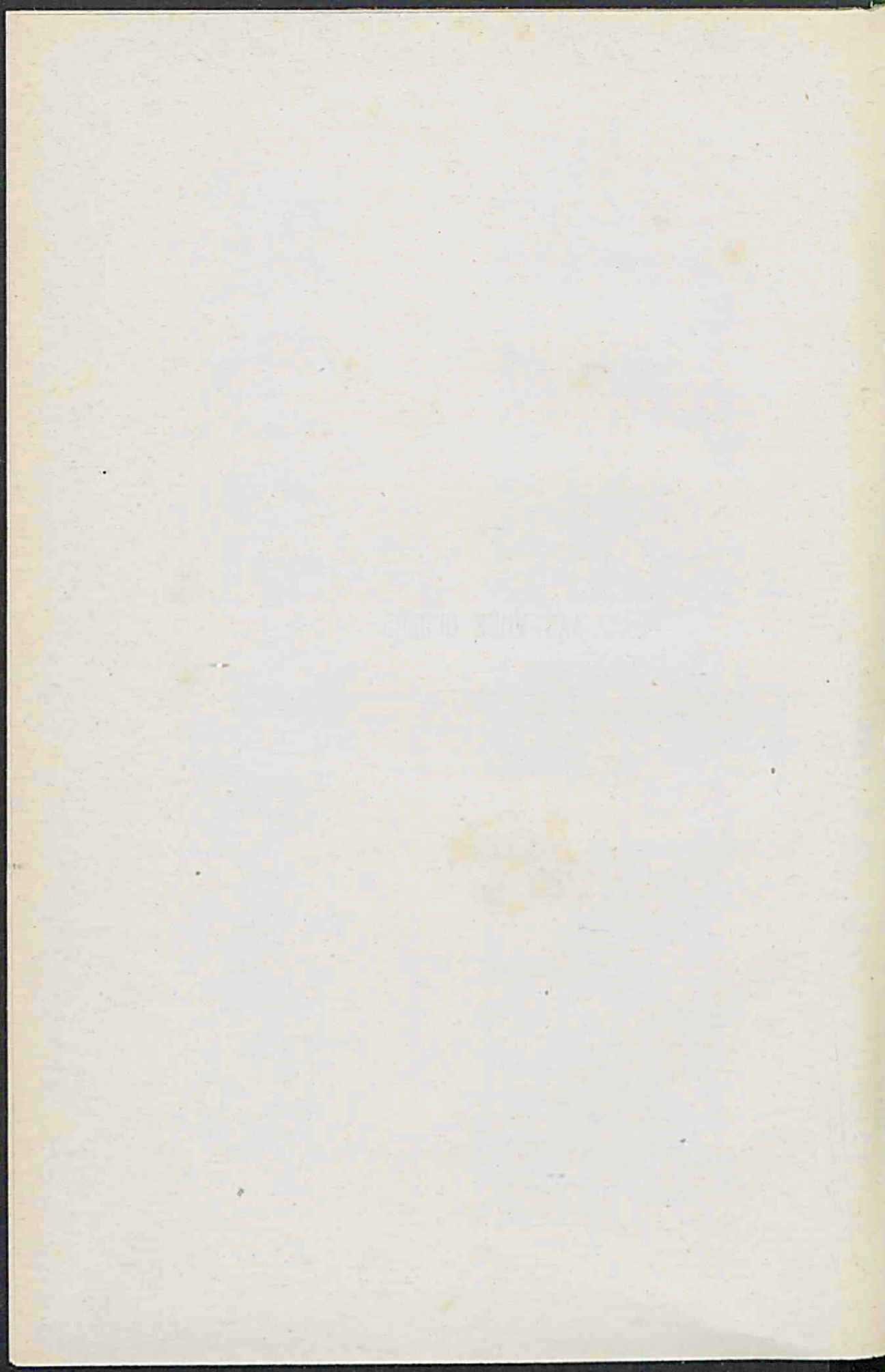
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

AAN MIJNE OUDERS.

VOORREDE.

Bij het verlaten dezer Academie (men vergeve mij, dat ik onze Alma Mater bij haar ouden naam blijf noemen) is het mij eene behoefte een woord van warmen dank te richten tot mijne leermeesters.

Die dank zij U in de eerste plaats gebracht, Hooggeachte VREEDE, Nestor der Hoogleeraren van de Juridische Faculteit, die gedurende 37 jaren Uwe beste krachten aan de Utrechtsche Academie hebt gewijd, U, die ten allen tijde bereid waart Uwe leerlingen te helpen en voor te lichten, uit den rijken bron van wetenschap, dien Gij U hebt verworven. Op hoogen prijs stel ik het voorrecht mij onder die leerlingen te mogen rekenen, maar bovenal, dat Gij ook mijne Promotor wildet zijn. Voor de belangstelling die Gij, ter nauwernood hersteld van eene ernstige ziekte, mij bij het schrijven van mijn proefschrift betoondet, betuig ik U mijn oprechten dank, terwijl ik ten zeerste betreur, dat Uwe gezondheid U niet toelaat, bij mijne Promotie tegenwoordig te zijn.

Moogt Gij U weldra in een volkomen herstel verheugen en zij het tijdperk van rust, dat zich thans voor U opent, een lang en gelukkig tijdperk.

Ontvang de verzekering mijner erkentelijkheid, Hooggeleerde FRUIN, voor de bereidvaardigheid, waarmee Gij mij steeds met raad en daad wildet bijstaan en dat niet het minst gedurende de ongesteldheid van mijn hooggeschatten Promotor.

Ook U, Hooggeleerde DE GEER, zeg ik dank voor het onderwijs, dat ik van U mocht genieten.

De jaren tijdens Uw Professoraat aan de Utrechtsche Academie doorgebracht, Hooggeleerde QUACK, zullen bij mij steeds in aangename en dankbare herinnering blijven.

I N H O U D.

	Bladz
Inleiding	I
HOOFDSTUK I. Grieken	3
HOOFDSTUK II. Romeinen.	11
HOOFDSTUK III. Nederland	16
A. Eed aan den Koning gezworen	16
B. 1795—1813	22
C. Eed door den Koning gezworen	33
D. Eed der Ambtenaren	39

„Apud omnes populos et ab omni
aevo circa pollicitationes, promissa,
contractus, maxima, semper vis fuit
jurisjurandi.”

DE GROOT, De jure belli
ac pacis II, 13, 1.

INLEIDING.

De eed draagt of het karakter eener bevestiging (*jusjurandum assertorium*) of dat eener belofte (*jusjurandum promissorium*.) Tot dezen eed met het karakter eener belofte behoort de ambtseed, waarover ik in deze bladzijden het een en ander wensch mede te deelen.

Dat de Staat het recht heeft van zijne burgers den eed te vorderen, valt moeielijk te ontkennen. Daar echter de uitoefening van een recht ook verplichtingen oplegt, zoo rusten die ook hier op den Staat. Het is n.l. zijn plicht zorg te dragen, dat de heiligheid van den eed zooveel mogelijk worde betracht. Diegenen, wien de Staat opdraagt den eed af te nemen, moeten doordrongen zijn van het gewicht dezer opdracht. De Staat moet zorg dragen, dat zooveel mogelijk maatregelen genomen worden, waardoor zij, die een' eed moeten afleggen, het gewicht en den ernst eener eedsaflegging begrijpen. Daartoe behoort bovenal gewaakt te worden tegen te groote vermenigvuldiging van eeden, en is het

noodig dat alle overbodige eeden worden afgeschaft. ¹⁾

In het Rapport der Commissie tot herziening der Grondwet, op 13 Juli 1815 aan den Koning uitgebracht, lezen we de volgende woorden:

„Wij achten het voor onnoodig, Sire! de redenen op te geven, die ons bewogen hebben tot het voorschrijven van de onderscheiden eedsformulieren. Uwe Majesteit heerscht over een volk, dat voor den eed een' heiligen eerbied voedt, denzelven nimmer ligtvaardig aflegt, maar getrouwelijk nakomt.”

Hoewel ik niet wil beweren, dat in den tijd, waarin wij leven, de eerbied voor den eed aanmerkelijk minder is geworden, zoo meen ik toch met grond te mogen zeggen, dat de wijze, waarop in Nederland vaak eeden worden afgenomen, verre van geschikt is, om dien eerbied levendig te houden, laat staan te verhoogen.

Ik stel mij voor in dit proefschrift een kort overzicht te geven van de geschiedenis van den eed bij de twee voornaamste volken der oudheid en na te gaan in hoeverre de ambtseed bij hen in gebruik was, om daarna tot ons land terug te keeren en te zien hoe het daar met den ambtseed gesteld is.

¹⁾ Zie P. J. Marx, Der Eid und die jetzige Eidespraxis, p. 203.

HOOFDSTUK I.

Grieken.

Van de oudste tijden af vinden wij bij de Grieken melding gemaakt van den eed. Lysurgus noemt den eed den band die de Staten bijeenhoudt. „*Τὸ συνέχον τὴν δημοκρατίαν ὄρκος ἐστὶ.*” ¹⁾ De meest gebruikelijke vorm van eedsaflegging schijnt geweest te zijn de aanraking met de hand, van het altaar opgericht ter eere der Godheid, die werd aangeroepen. Ten bewijze van dit gebruik beroept J. Endell Tyler ²⁾ zich o. a. op een beroemd gezegde van Perikles. Toen een vriend hem wilde overhalen in diens belang een valschen eed te doen, antwoordde hij: „Ik ben uw vriend tot aan het altaar en niet verder.” ³⁾ Ook uit de Oratio pro

¹⁾ Lyc. adv. Leocratem, § 79.

²⁾ Oaths, their origin, nature and history. p. 117. Van dit uitnemend boek is een uittreksel te vinden in het bekende werk van Mr. J. I. L. van der Brugghen, De eeds-leer naar Christelijke en rechtsgeleerde beginselen.

³⁾ Vgl. Aulus Gellius, Noctes Atticae I. 3. Zie Antonini, Le serment. p. 207.

Balbo van Cicero blijkt, dat deze gewoonte bij de Grieken bestond. Hij verhaalt ons daarin van een burger van Athene, die bij zijne medeburgers bekend stond als een bijzonder eerlijk man, dat toen hij, na in het openbaar getuigenis eener zaak te hebben afgelegd, de altaren naderde (zooals het de gewoonte is bij de Grieken) om dit door een' eed te bevestigen, de rechters als uit één' mond hem verboden te zweren. ¹⁾ Hieruit blijkt tevens, dat in Griekenland de rechters iemand van de verplichting tot het afleggen van een' eed konden ontheffen.

Vele andere wijzen van eedsaflegging waren evenwel gebruikelijk. De grootste verscheidenheid bestond ook in de wezens of voorwerpen, die werden aangeroepen.

Homerus spreekt van een' eed, waarvan de plechtigheid bestond in het vermengen van wijn in een glas; de inhoud van het glas werd na aanroeping der goden op den grond geworpen met de verwen-sching, dat de hersenen en het bloed van diegene der partijen, welke dezen eed zoude breken, op dezelfde wijze op den grond zouden worden verstrooid, als deze wijn. ²⁾

Cic. Epist. Attic. lib. 1. 16.

² Ilias III. 297.

Het zweren bij zwaard of speer kwam veel voor. De Koningen zwoeren bij hun' schepter. ¹⁾ Deze eed was ook in zwang bij alle Noordsche volken.

De kracht van den eed werd veelal versterkt door verwenschingen voor het geval van niet nakoming.

De jonge Atheners, die op hun 20ste jaar op de lijst der burgers werden geplaatst moesten den eed van gehoorzaamheid aan de wetten en aan de magistraten zweren. ²⁾

Ook den ambtseed vinden wij van de vroegste tijden af bij de Grieken.

Aristoteles ³⁾ verhaalt, dat in sommige staten de koningen moesten zweren getrouw te zullen zijn in het ambt hun opgedragen, terwijl dit in andere staten niet geschiedde. ⁴⁾

De rechters te Athene moesten zweren, dat zij zouden oordeelen volgens de wet, in de gevallen waarin door een wet was voorzien, en dat zij in die waarin de wet niet voorzag, het meest rechtvaardige vonnis zouden vellen. ⁵⁾

¹⁾ Waarschijnlijk noemden de Koningen hun' speer, schepter.

²⁾ Pollux, Aeschines, Plutarchus.

³⁾ Arist. Polit. III. 10.

⁴⁾ Tyler t. a. p. p. 297 meent, dat uit deze plaats van Aristoteles moet worden opgemaakt, dat de koningen slechts zwoeren in hun betrekking van rechters.

⁵⁾ Pollux, lib. VIII, C. 9 en 10.

De eed der Archonten luidde: „dat zij de wetten zouden handhaven en recht doen zonder partijdigheid, zich nimmer zouden laten omkoopen of, indien dit geschied was, een gouden standbeeld aan den Delphischen Apollo zouden toewijden.” Deze eed werd tweemaal afgelegd.

De koningen van Sparta moesten hun ambtseed iedere maand herhalen. Ofschoon de Atheners eene vrij gunstige uitzondering maakten zoo kan de nauwgezetheid der Grieken in het nakomen hunner eeden niet geroemd worden. Isokrates wilde den eed beperken. Bij hem lezen we de uitspraak: „Een rechtschapen man moet een leven leiden dat meer geloof inboezemt dan een eed.” Plato ziet ook een groot nadeel in het zich vermenigvuldigen der eeden. In zijn tijd, toen het ongeloof zeer toenam, wilde hij niet iedereen tot den eed zien toegelaten.

Hoogst merkwaardig is de eed, dien Hippokrates door zijne leerlingen liet zweren. Ik geef er hier eene Duitsche vertaling van, te vinden bij Stäudlin ¹⁾.

„Ich schwöre bei Apollo dem Arzte, und bei Aesculap, bei Hygeia und Panaceia, bei allen Göttern und Göttinnen, indem ich sie zu Zeugen mache, dass

¹⁾ Geschichte der Vorstellungen und Lehren vom Eide, p. 44.

ich diesen Eid und dies schriftliche Versprechen, nach Kräften und nach meinen besten Einsicht, vollkommen erfüllen werde. Dass ich meinen Lehrer in dieser Kunst als meinen Vater betrachten und ihm im Nothfalle Nahrung und andere Bedürfnisse reichen und seine Nachkommen als leibliche Brüder ansehen werde; dass ich eben dieselben, wenn sie diese Kunst lernen wollen, ohne alle Belohnung unterrichten werde; dass ich meine Vorschriften und meine Vorlesungen und meine ganze Wissenschaft sowohl meinen als meines Lehrers Kindern, und allen, welche sich als Schüler bei mir melden und nach dem ärztlichen Gesetze vereidet sind und sonst keinem mittheilen werde. Dass ich den Kranken die heilsamste Diät vorschreiben und sie vor Schaden schützen wolle. Dass ich keinem, auch nicht auf sein Bitten, eine tödliche Arznei reichen, noch dazu rathen werde. Dass ich keinem Weibe zur Abtreibung der Leibesfrucht behülflich sein werde. Dass ich mein Leben und meine Kunst rein und fleckenlos erhalten werde. Dass ich die, welche am Steine leiden, nicht schneiden, sondern diess den darin erfahrenen Männern ueberlassen will. Dass ich in jedes Haus zum Besten der Kranken treten und ihnen freiwillig keinen Schaden an ihrer Gesundheit und Keuschheit bringen werde. Dass ich das, was

ich bei einer Cur, oder auch sonst sehen oder hören werde und was nicht oeffentlich bekannt werden darf, als Geheimnisse, verschweigen werde. Wenn ich diesen Eid gewissenhaft halte und nicht verleze, so begleite mich Glück auf der Bahn meiner Kunst und meines Lebens, so folge mir unsterblicher Ruhm bei allen Menschen; wenn ich ihn aber übertrete und meineidig werde, so begegne mir das Gegentheil." ¹⁾

¹⁾ Ook bij ons wordt door de medici na volbracht Artsexamen een' ambtseed afgelegd. — In Frankrijk geschiedt dit slechts bij ééne medische faculteit.

HOOFDSTUK II.

Romeinen.

Bij de Romeinen stond de eed oudtijds in hooge eer. Aulus Gellius ¹⁾ zegt: „Jusjurandum apud Romanos inviolate sancteque habitum servatumque est. Id et moribus et legibus ostenditur.”

Van Numa lezen wij bij Livius ²⁾: „Hij bezielde de harten van allen zoozeer met vroomheid, dat trouw en eed, zonder vrees voor wetten en straffen, den staat regeerden.”

Ten tijde der Republiek vooral werd aan den eed groote waarde gehecht. Onder allerlei vormen doet hij zich aan ons voor, hetgeen bovenal is toe te schrijven aan de groote verscheidenheid, die zich op het gebied van den godsdienst vertoonde. Een ieder bijna had zijn eigen soort van bijgeloof, en het kon

¹⁾ Noct. Attic. VII. 18.

²⁾ Liv. I. 21.

niet wel anders of dit moest van grooten invloed zijn op den eed. Ulpianus zegt in l. 5 D. (12.2) de jurejurando: „Omne enim omnino licitum jurejurandum, per quod voluit quis sibi jurari, idoneum est: et si ex eo fuerit juratum, Praetor id tuebitur. Divus Pius jurejurando, quod propria superstitione juratum est, standum rescipit.”

Een ieder mocht dus zweren op de wijze, die hij, volgens zijne godsdienstige overtuiging, gepast achtte.

In zaken, welke den Staat aangingen, moest zich de eed echter richten naar den openlijk aangenomen heerschenden godsdienst en had naar gelang der zaak die 't betrof een' verschillenden vorm. Zulk een plechtige eed werd in bepaalde bewoordingen (conceptis verbis), die de priester of een of ander overheidspersoon vóórzeide, afgelegd. Dit vóórzeggen heette *praecire*. De zwerende sprak de woorden: „*Ex animi sententia.*” Werd er van beide kanten gezworen, zoo noemde men dit *praejurare*; de andere partij trad toe met de woorden: „*Idem in me!*” ¹⁾

In partikuliere aangelegenheden waren, zooals ik boven reeds zeide, allerlei vormen gebruikelijk.

¹⁾ Vgl. Stäudlin, p. 61 en vlg.

Twee vormen van eedsaflegging, die in het oude Rome veel voorkwamen, wil ik hier nog vermelden. De eerste bestond in het slachten van een dier, gewoonlijk een varken, en verder de inroeping van den vloek des hemels, in geval van valsheid, welke vloek even onvermijdelijk het meenedige hoofd mocht treffen, als de dood het lot was van dit slachtoffer. ¹⁾

Dikwijls werd eerst een gedeelte van het haar van 't slachtoffer afgeknipt en onder de medezweerders rondgedeeld. ²⁾

De tweede vorm was deze: degeen die den eed moest afleggen hield een steen in zijn hand, welchen hij wergwierp na het uitspreken der woorden: Si sciens fallo, tum me Diespiter, salva urbe arceque, bonis ejiciat, ut ego hunc lapidem. ³⁾

Na den ondergang der Republiek begonnen de zeden te verbasteren, de macht der keizers nam langzamerhand meer en meer toe en als een uitvloeisel hiervan kwam naast den eed *per deos*, die *in verba principis* in zwang. Door de toenemende

¹⁾ Livius, Lib. I. c. 24. Tu Jupiter ita illum ferito ut ego hunc porcum: tantoque magis ferito, quanto magis potes pollesque. — Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit. — Eod. lib. XXI. c. 45. Deos precatus ita se mactarent quemadmodum ipse agnum mactasset.

²⁾ Homerus, Ilias III. 290.

³⁾ Polyb. Hist. III. 25.

vergodning van sommige keizers werd zelfs het *jus-jurandum per deos* geheel verdrongen door het *jus-jurandum per genium* of *per salutem principis*. —

Tacitus ¹⁾ geeft ons van den toenmaligen toestand de volgende treurige beschrijving: „At Romae ruere in servitium consules, patres, eques; quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne laeti excessu principis, neu tristior primordio, lacrymae, gaudium, questus adulatione miscebant. Sex. Pompejus et Sex. Apulejus consules primi in verba Caesaris juravere apudque eos Sejus Strabo et C. Turranius, ille praetoriarum cohortium praefectus, hic annonae.”

En thans komen wij tot den ambtseed, die bij geen volk voorzeker een gewichtiger rol speelde, dan bij het Romeinsche. Vóór het jaar 554 ²⁾ wordt er geen gewag van gemaakt. Na dien tijd echter moesten allen, die een openlijk ambt aanvaardden een ambtseed afleggen, koningen, consuls, rechters, aanklagers, voogden, advocaten, enz. Het volk zwoer wanneer het de wetten bekrachtigde; gewoonlijk ook moest het zweren om te bekrachtigen al wat de vorst had bevolen; deze eed moest elk

¹⁾ Ann. I. 7.

²⁾ Liv. 31. 50. 7.

jaar worden herhaald. ¹⁾ De Senaat zwoer wanneer hij beslissen moest in eene gewichtige zaak, waarin leden van den Senaat betrokken waren. Verder werd een ambts-eed afgelegd door praetoren, veldheeren, soldaten, comitien, door de keizers aan den Senaat, enz. Zij die den eed moesten afleggen werden door de Censoren of andere overheidspersonen vermaand; „ut ex animi sui sententia jurarent.” ²⁾ Bij Mommsen ³⁾ lezen wij 't volgende: „Eidliche Verpflichtung der Beamten ist als solche der Römischen Staatsordnung fremd. Indess wie die Römer mit den Eiden im Allgemeinen freigebig waren, haben schon früh einzelne Volksschlüsse den gegenwärtigen wie den zukünftigen Magistraten vorgeschrieben sich zur Einhaltung des betreffenden Gesetzes eidlich zu verpflichten, und zwar die gegenwärtigen, fünf Tage nachdem sie von dem Erlass des Gesetzes Kunde erhalten haben werden, die zukünftigen, fünf Tage nach Antritt des Amtes, widrigenfalls sie aufhören sollten Beamte zu sein. Diese Eide, die von den Beamten zusammengefasst zu werden pflegten als Eid auf die Gesetze (in leges), wurden

¹⁾ Tac. Ann. I. c. 7, 8. XVI. 22.

²⁾ Van hem die zoo gezworen had, zeide men: „liquido juravit.”

³⁾ Th. Mommsen, Handb. der Röm. Rechtsalterth. p. 506.

bei dem städtischen Quaestor am Kastorentempel geleistet und die Ableistung in den öffentlichen Acten verzeichnet."

De ambtenaar, die den gevorderden eed niet wilde afleggen, verloor niet alleen het ambt, waartoe hij benoemd was, maar bovendien het recht om voortaan eenig openbaar ambt te bekleeden. ¹⁾

In het jaar 712 ontstond de eed *in acta*. Dit was eene uitbreiding van den eed *in leges*, welke uitbreiding daarin bestond, dat de nieuw benoemde Magistraten zwoeren de gezamenlijke ambtsverrichtingen (*acta*) van den Dictator Caesar te zullen eerbiedigen; weldra bevatte deze eed alle ambtsverrichtingen der vroegere Keizers. Hiervan werden dan die Keizers uitgezonderd wier *acta* van rechtswege gecasseerd waren.

De Consul zwoer op de wetten. ²⁾ Bij het nederleggen van zijn ambt zwoer hij, niets tegen de wetten te hebben gedaan.

¹⁾ Bantinische Wet, Z. 19: (qu) ei ex. h. l. non iouraverit, is magistratum imperiumve nei petito neve gerito neve habeto neve in senatu (sententiam deicito deicereve eum) ni quis sinito neve eum censor in senatum legito. Cff. Th. Mommsen, t. a. p. p. 394.

²⁾ Plin. Paneg. in Traj. c. 65 „religione ipse te legibus subjecisti. — Jurat in legem, adtentibus Diis, jurat observantibus his, quibus idem jurandum est."

Toen Cicero aan het einde van 't jaar van zijn consulaat het volk wilde toespreken om uiteen te zetten, op welke wijze hij zijne moeilijke taak had volvoerd, werd hem dit door den Tribuun verboden en hem verzocht zich tot den gebruikelijken eed te bepalen; zijne stem verheffende zwoer hij niet den gewonen eed, maar dezen: „Het Gemeenebest en deze stad zijn door mij alleen gered.” En het geheele volk zwoer als uit één' mond, dat het waar was. ¹⁾

Ten tijde van Justinianus deden de ambtenaren den eed aan den Keizer en aan Keizerin Theodora. ²⁾

¹⁾ Cic. Ep. ad Met. lib. V. 2; Orat in Pison. c. 3.

²⁾ Nov 8. Tit. 3. Jusjurandum quod praestatur ab his qui administrationes accipiunt.

HOOFDSTUK III.

Nederland.

A. *Eed aan den Koning gezworen.*

Tot in het jaar 802 stond het aan ieder onderdaan vrij den Koning al dan niet als zijn' Heer aan te nemen; de Koning deed geen eed aan het volk, hij behoefde er geen te doen en men verlangde er geen, aanzien de nationale wet hem zijne plichten als Koning en Souverein voorschreef. Hij, die onderdaan van den Koning wilde worden, moest den eed van trouw aan den Koning (*fidélité au roy*) zweren; die eed bevatte niets dan de belofte: „aan geene samenzwering tegen den Koning of tegen den Staat deel te nemen en, wanneer men er eene mocht ontdekken, die aan het licht te brengen. ¹⁾

¹⁾ Capitul. *rum* anni 802. l. 2. Zie Raepsaet, Dissert. sur les inaugurations des Princes souverains des Pays-Bas, p. 136.

Karel de Groote eischte van zijne onderdanen, dat zij hem niet alleen als Koning, maar ook als Heer zouden aannemen en verlangde diens gevolg van hen ook een' dubbelen eed.

Groot was het onderscheid tusschen den eed van trouw aan den Koning en dien, welken men zijnen Heer zwoer. Den inhoud des eersten deelde ik reeds mede; met den eed aan zijn' Heer zwoer men hulde en manschap, of dienst met raad en daad (homagium, hominium consilio et auxilio.) De eed aan den Koning was eenzijdig; de eed aan den Heer was dit niet, want deze zwoer wederkeerig zijne *Getrouwen* te zullen beschermen.

Bij Raepsaet ¹⁾ lezen wij over het verschil van bovengenoemde eeden, waaruit hij ook de noodzakelijkheid der inhuldiging onzer vorsten afleidt, het volgende: „L'on voit par ce développement combien le *serment de fidélité au roi* diffère du *serment de fidélité au seigneur*, ou, pour parler plus strictement, combien le *serment de fidélité* diffère de celui de *féauté*, et, par conséquent, combien la SOUVERAINETÉ diffère du SENIORAT ou SEIGNEURIE: celui de *fidélité* se borne à l'obéissance au roi en tout ce qu'il commandera, suivant la loi, dans l'exercice

¹⁾ t. a. p. p. 141.

du gouvernement, et de ne rien entreprendre contre le royaume et sa personne royale; mais le serment de *féauté*, en comprenant les mêmes obligations, comprend spécialement de plus, de l'aider et de lui donner conseil pour l'exercice de son pouvoir royal; et cette obligation n'est pas héréditaire de père en fils; elle ne naît que du jour, de la prestation du serment de *féauté*, *de isto die in antea*, et elle ne dure qu'autant que la vie, *quamdiu vixero*. Il devait donc être renouvelé à chaque nouveau règne. Ce sont là nos inaugurations sans lesquelles il n'existe, pour les sujets, aucune obligation de service *d'aide et conseil*, ce qui en prouve l'importance et la nécessité."

In de Vlaamsche Charters wordt de inhuldiging *huldinge* genoemd, hetgeen beteekent het bewijzen van *hulde*."

Martini van Geffen ¹⁾ schrijft: „De plechtige opdracht der heerlijkheid en aflegging der eeden van wederzijde, in onze geschiedenis onder den naam van blijde inkomste of *huldinge* bekend, had bij de aankomst van elken Vorst, in de voornaamste steden des lands, plaats, bijzonder in de vier hoofdsteden,

¹⁾ Jhr. Mr. H. B. Martini van Geffen, De inhuldiging der Nederl. vorsten, enz. p. 25.

Leuven, Brussel, Antwerpen en 's Hertogenbosch. Alsdan werden alle mannen, den ouderdom van vijftien jaren en daarboven bereikt hebbende, opontboden, om ten gestelden dage en ure op de markt of eene daartoe bestemde openbare plaats te verschijnen, om den nieuwen Heer aldaar „*Hulde* te doene en *Ede* als dat van rechtswege behoort.” ¹⁾ Vervolgens beklom de Heer met de Edelen van zijn gevolg eenen voor hem gestelden zetel of troon, deed aldaar, ten overstaan der vergaderde gemeente, den gebruikelijken eed, en dit gedaan zijnde, legde ook de burgerij den eed af, bij monde van den geheimschrijver der stad.”

Het doen van *hulde* en *ede* werd in de middeleeuwen *homagium* of *hominium* ²⁾ genoemd. In het leenstelsel heet het: „*foi et hommage*.” (Houw en trouw.)

„Cet acte — zegt Raepsaet — ³⁾ forme le pacte

¹⁾ Balen, beschrijving van Dordrecht. p. 782.

²⁾ Du Cange, Gloss. verbo Hominium.

³⁾ „Homage is the most honorable service, and most humble service of reverence, that a franctenant may do to his lord. For when the tenant shall make homage to his lord, he shall be ungirt, and his head uncovered, and his lord shall sit, and the tenant shall kneele before him on both his knees, and hold his hands joyntly together betweene the hands of his lord, and shall say thus: I become your man (Jeo deveigne vostre home) from this day forward of life and limbe, and of earthly worship, and unto you shall be true and faithfull, and bare to you faith for the tenements

et donne la mesure des droits et des devoirs, qui existent entre le Seigneur et le vassal. Il ne faut donc pas les confondre avec les droits et les devoirs, qui existent entre le souverain et le sujet. L'hommage appartient à la Seigneurie ou Séniorat; il est purement volontaire, libre, personnel et ne lie que pour la vie. La souveraineté, au contraire, est foncière ou territoriale, patrimoniale et héréditaire; les droits de la souveraineté et les devoirs envers elle n'appartiennent qu'au prince; l'hommage est dû au Seigneur; les droits de la souveraineté existent pour l'héritier du trône dès l'instant du décès de son prédécesseur; car le mort saisit le vif, suivant la maxime coutumière, etc..... Mais ceux de la Seigneurie ne naissent qu'avec la vie du Seigneur." ¹⁾

Hoewel het Senioraat in den loop der tijden aanmerkelijke wijzigingen onderging, zoo bleef het ook na de afschaffing van het leenstelsel in Nederland bestaan. Ten bewijze strekke de eed door den Koning krachtens onze tegenwoordige Grondwet ²⁾, bij zijne inhuldiging afgelegd, waarin hij de ver-

that I claime to hold of you, saving the faith that I owe unto our sovereigne lord the king; and then the lord so sitting shall kisse him." Coke's Comment. upon Littleton, Sect. 85; Antonini; t. a. p. p. 255.

¹⁾ t. a. p. p. 126.

²⁾ Art. 51.

plichtingen als Heer zijner onderdanen op zich neemt in deze bewoordingen: „Ik zweer, dat ik de algemeene en bijzondere vrijheid en de rechten van alle mijne onderdanen zal beschermen, zooals een goed Koning schuldig is te doen.”

Den souverainen vorst werd krachtens de Grondwet van 1814, den koning krachtens de Grondwetten van 1815 en 1840 trouw gezworen bij zijne inhuldiging door de leden der Staten Generaal en door de Staten der verschillende provinciën ¹⁾. De Grondwet van 1848 ²⁾ spreekt niet meer van een eed van de Staten der provinciën bij de inhuldiging des konings; ook wordt door de Staten Generaal niet meer trouw gezworen aan den koning, maar hem gezworen zijne onschendbaarheid en de rechten van zijn kroon te zullen handhaven. ³⁾ De eed van trouw aan den koning wordt nu nog gezworen door hen die bij minderjarigheid des konings tot zijne voogden ⁴⁾ benoemd worden, door hem die tot Regent ⁵⁾ wordt

¹⁾ In de Gw. van 1840 werd deze eed van de Staten der Provinciën *verklaring* genoemd. Zie art. 54 in fine: „De Staten der provinciën brengen deze schriftelijke verklaring aan den Koning over, door eene plegtige bezending van eenige leden uit hun midden.”

²⁾ Art. 52.

³⁾ Bij de aanvaarding van hun ambt zweren zij getrouwheid aan de grondwet.

⁴⁾ Art. 38.

⁵⁾ Art. 45.

aangesteld en door de leden der rechterlijke macht.¹⁾ Dat de voogden en de regent den koning trouw moeten zweren vloeit voort uit de persoonlijke betrekking, waarin zij tot hem komen; de belangen des konings te behartigen is hun eerste plicht. — De leden der Rechterlijke macht, ontleenen hun macht direkt aan den koning; zij vertegenwoordigen hem; zij spreken recht in naam des konings.²⁾

Voor de geschiedenis van den ambtseed is het tijdvak gelegen tusschen de stichting der Bataafsche Republiek en de afkondiging der Staatsregeling van 1798 niet onbelangrijk. Staan wij er daarom eenige oogenblikken bij stil.

B. 1795—1813.

Op den 9^{den} Maart 1795 werd door de bestuurders van Holland, onder den aangenomen naam van Provisioneele Representanten van het volk van Holland, aan alle plaatselijke en stedelijke regeeringen dier provincie het volgende eedsformulier voor ambtenaren toegezonden:

„Ik verklaar, te erkennen en eerbiedigen de onver-

¹⁾ Art. 29 R. O.

²⁾ Ook de Advocaten, Procureurs en Deurwaarders zweren getrouwheid aan den Koning, eff, artt. 5 en 24 Regl. no. III en art 3 Regl. n°. IV.

vreemdbare Rechten van den Mensch en van den Burger; zóódanig, als dezelve door de Provisioneele Representanten van het volk van Holland plegtig verklaard zijn, bij derzelver Publicatie van den 31sten Januarij 1795; en zweere, dezelve, in mijn Ampt of Bediening, voor zo veel in mij is, te zullen handhaven: ook zweer ik, dat ik mede den volke van Holland, in welks boezem ik erkenne de eigenlijke oppermagt te berusten, als ook deszelfs tegenwoordigers, gehouw en getrouw zal zijn; en voords, dat ik alles zal doen, wat een goed en getrouw schuldig is en behoord te doen. Dat zweer ik!" ¹⁾

Dit eedsformulier wekte groote ontevredenheid. Vele ambtenaren weigerden dezen eed af te leggen. Weldra verscheen een geschrift getiteld: „Bedenkingen en Bezwaaren over den eed, zo als die door de Provisioneele Representanten van 't Volk van Holland, bij derzelver Aanschrijving van den 9 Maart 1795, is bevolen. Als mede over de Rechten van den Mensch en Burger, zoo als die bij Publicatie van 31 Januari 1795, door de Provisioneele Representanten van het Volk van Holland zijn verklaard,

¹⁾ De Historie der Politieke Eeden, verklaringen en Beloften voor den jare 1795, enz.

enz. ¹⁾ — Wij lezen in dit geschrift o. a. dat voormelde eed, de rechten van den mensch en burger betreffende, niet anders kon worden beschouwd dan als een burgereed en het dus niet aanging dezen aan ambtenaren alleen en niet aan ieder burger op te leggen. En verder: „Een Amptenaar verscheeld immers van eenen anderen Burger niet, dan in zijnen pligt, om zijn Ampt getrouw waar te neemen; en, bij noodzaaklijk gevolg, kan de Eed, die van eenen Amptenaar afgenomen word, niets anders inhouden dan de nakoming van de pligten die zijn Ampt vorderen — en word die Eed van hem niet als Amptenaar, maar als Burger afgevergd, dan moet die Eed, zal de gelijkheid niet gebroken worden, noodzaaklijk van alle Burgers worden afgenomen.”

Ten slotte haal ik hier nog een paar zinsneden aan, waarmede genoemde schrijver zijn betoog eindigt: „Zie daar, Waarde Burgers en Broeders! mijne bedenkingen en bezwaaren, zo wel omtrent de verklaring van de Rechten van den Mensch en Burger, zo als die in de Publ. van 31 Januarij 1795 is opgegeeven; als omtrent eene allertederste zaak, —

¹⁾ De schrijver van „De Historie der Politieke Eeden, enz,” zegt dat dit geschrift waarschijnlijk van de hand van den Hoogleraar Cras is. Dat het niet waarschijnlijk, maar zeker van dezen Hoogleraar is, bleek mij uit de „Lijkrede op Mr. H. C. Cras” door Mr. J. M. Kemper waar voornoemd geschrift wordt geciteerd.

omtrent den Eed! — welks minachting het zekerste bewijs zou zijn van een geheel zedenbederf, en overhelling tot ongodsdienstigheid; en welks minachting even daarom alle kracht van den eed zelve daadelijk zou ontzenuwen, en dien geheel overtollig en nutteloos maaken. — Hoe weinig kan het dus euvel worden genomen, in tegendeel, hoe groote en gewichtige pligt is het dan niet, *allermzichtigst* omtrent den Eed te zijn, en, naar zijne vermogens, zig zelve, zijne Medeburgers, ja ook zijne Representanten, die geenzins de deur voor eenige waarheid mogen noch willen sluiten, noch zig zelve onfeilbaar achten, iets voor te lichten? Wat staat kan gemaakt worden op hen, die maar los heen zweeren? Welke zekerheid reist er voor de Burgermaatschappij uit zulke Eeden, die even lichtvaardig gezworeen, als met voeten getreden worden?" enz. enz.

In Juni 1795 verscheen eene nadere Aanschrijving van de Provisioneele Representanten, waarbij zij voormeld eedsformulier verdedigden en nader verklaarden. Ook nu nog was men echter verre van voldaan. ¹⁾

¹⁾ Zie: „Gewichtige vraagen over den Eed, zooals dezelve gearresteert is door de provisioneele Representanten des volks van Holland den 31 Januarij 1795, en over de explicatie van derzelve waare intentie en bedoeling in het Decreet van den 17 Junij deezes jaars. Door een burger der stad. Amsteldam (Prof. Mr. H. C. Cras).

Geen der bestaande bezwaren toch was door bovengemelde aanschrijving opgeheven en zoo verscheen den 16^{den} December 1795 eene publicatie van den volgenden inhoud:

„De Provisioneele Representanten des volks van Holland (allen dengenen, die deezzen zullen zien of hooren leezen, Heil en Broederschap) doen te weeten: Dat, ofschoon wij met alle reden hadden mogen verwagten, dat onze nadere verklaring, den 8 Junij deezes jaars gedaan, van het bij ons den 9 Maart daar bevorens gearresteerd Formulier van den Amptseed, alle scrupules en zwarigheden zouden hebben weggenomen of voorgekomen, zoodanig, dat alle Burgerlijke en Kerklijke Amptenaaren dien Eed zouden hebben gepraesteerd; — wij echter in ervaring zijn gekomen, dat men niet opgehouden heeft, daartegen allerlei zogenaamde gemoedszwarigheden te maaken of voor te wenden, waar door ons heilzaam oogmerk, ten nutte van het volk van Holland, volkomen geëludeerd zouden worden, ten ware wij strenger maatregelen beraamden om het Volk van Holland van de trouw zijner Amptenaaren, door het effectivelijk doen afleggen van den voorschreeven Eed, te verzekeren: waar toe wij ook genoegzame redenen zouden gehad hebben, aangezien wij ons verzekerd houden, dat de ingebragte zwarigheden bij vele

Amptenaaren uit een kwaad hart voordkwamen, en dus niets meer waren, dan een bloot praetext of voorwendsel, uitgedagt of gearripieerd, om zig aan eene zo plegtige en heilige verbindtenis, als wij daar in bedoelden, te onttrekken. — Dat wij ons nogtans daarvan hebben te-rug-gehouden, uit aanmerking, dat wij niet minder verzekerd zijn, dat de voorgemelde scrupules bij veelen waarlijk resideerden, en hun in goeden gemoede zóó gegrond voorkwamen, dat zij zig liever alles zouden getroost, dan dezelve overgestapt hebben, welke eerlijke karakters wij niet hebben kunnen besluiten te vermengen en gelijk te stellen met die huichelaars, die, de occasie der zwakheid van andere braave en eerlijke Vaderlanders capteerende, zig met derzelver masker zoodanig wisten te bedekken, dat zij door ons van dezelve, met geene zekerheid, konden onderscheiden worden.”

„Daar wij het evenwel voor de rust, de veiligheid, en het wezenlijk belang van het volk van Holland, noodig blijven oordeelen, dat deszelfs zo burgerlijke als kerklijke Amptenaaren aan het zelve op eene plegtige en allezins verpligtende wijze verbonden worden: ook aan den anderen kant niet ongeneegen zijn, aan de bedenkingen en gemoedszwarigheden van opregte en eerlijke Vaderlanders, behoudens

het hoofd-oogmerk, te gemoete te komen; en eindelijk, voorgenomen hebben, om nu in eens, en voor altoos, alle, het zij dan wezenlijke, het zij gezogte, scrupules wegteneemen, en volstrektlijk aftesnijden."

„Zoo is 't, dat wij, uit Consideratie van alle deeze redenen en motieven, hebben geresolveerd, het Formulier van den te doenen Ampts-Eed te altereeren, en wel, om gewigtige redenen, zoodanig, dat er voordaan twee Formulieren zullen worden gebruikt, om volgens het eene alle Burgerlijke Amptenaaren, tans zijnde of hierna aangesteld wordende, te beëdigen, en volgens het tweede de Kerklijke Amptenaaren, mede tans in dienst zijnde, of in 't vervolg zullende komen."

„Dat wij, ten dien einde, voor, en in de plaats van het den 9 Maart voorgeschreeven Formulier, tot het beëdigen van Burgerlijke Amptenaaren het volgende Formulier hebben gearresteerd:

„„Dat zweer ik, dat ik gehouw en getrouw zal
„„zijn aan het Volk — als den eenigen wettigen
„„Souverein, aan des zelfs verkozene Represen-
„„tanten, en aan de wet.

„„Dat ik mij in de waarneming van het Ampt
„„of de Bediening van..... in gevolge hiervan
„„zal gedraagen als een goed en getrouw Burger.
„„En voords, dat ik alles zal doen en verrigten,

„wat een braaf eerlijk..... schuldig is en be-
„hoord te doen.””

„En ter beëeding van Kerklijke Amptenaren zal
„dit Formulier gebruikt worden:

„„Dat zweer ik, dat ik gehouw en getrouw zal
„zijn aan het Volk, als den éénigen wettigen Sou-
„verein, aan des zelfs verkozene Representanten,
„en aan de wet.

„En dat ik mij in de waarneming van het Ampt
„of Bediening van..... in gevolge hiervan zal
„gedragen als een getrouw Burger schuldig is, en
„behoord te doen.””

Over de wijze waarop deze eeden zouden worden
afgelegd bevatte de Publicatie nog het volgende:

„Dat, ofschoon de eed bij alle eerlijke en ver-
standige lieden, altoos dezelfde was, met welke
plechtigheid die ook zou mogen afgelegd worden;
zij (de Provisioneele Representanten) toch redenen
gekregen hadden om te denken, dat sommigen,
't zij uit onkunde, 't zij uit kwaadwilligheid, den
Eed minder heilig achteten, wanneer dezelve ge-
praesteerd wordt, door het eenvoudig en plechtig
uitspreken van deze woorden:

„Dat zweer ik!” — dan wel, wanneer zulks ge-
schiedt met de van ouds in ons land gebruikelijke
plechtigheid; — en dat zij uit dien hoofde, ten einde

de kwade gevolgen dezer opinie, — hoe ongegrond dezelve ook ware, tegen te gaan, als mede tot meerder indruk bij den beëdigde, en alzoo ter bevordering van het belang des volks van Holland, de oude plechtigheid van het opsteken der twee voorste vingers der rechterhand, en het uitspreken van deze woorden: „Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig!” bij het doen van dezen Ambtseed wederom wilden ingevoerd en gebruikt hebben; daarvan nogthans verschoonende diegenen, wien het van wege hunne godsdienstige begrippen altoos is toegestaan geweest, eene andere plechtigheid te gebruiken.” —

Ook deze Publicatie wekte groot misnoegen. De Representanten des volks der stad Amsterdam, ten getale van zestig, weigerden den voorschreven eed af te leggen en gaven van deze weigering kennis aan de Provisioneele Representanten des volks van Holland in eene gemotiveerde missive d.d. 22 December 1795. ¹⁾

Kort daarop verscheen een Reglement tot samenstelling van een Collegie, dat den naam zou dragen van Nationale Vergadering representerende het geheele volk van Nederland. ²⁾ Dit Reglement schreef

¹⁾ Zie Bijlage tot het Dagblad der Representanten des volks van Amsterdam, van bl. 567—580; Letter Vvvv en Xxxx.

²⁾ Zie De Geschiedenis der Bataafsche Republiek door Mr. C. L. Vitringa.

twee verklaringen voor, in de plaats van twee eeden, welke verklaringen moesten worden afgelegd, de eene door die burgers, die leden waren der Grondvergaderingen en als zoodanig hunne stem moesten uitbrengen; de andere door elk verkozen lid der bovengenoemde Nationale Vergadering.

De eerste verklaring luidde als volgt:

„Ik verklaare, voor wettig te houden, alléén „zoodanigen Regeeringsvorm, welke gegrond is op „de Oppermacht des geheelen Volks, en, diens- „volgens, houde ik voor onwettig, en daar mede „strijdende, alle erflijke Ampten en Waardigheden.”

De tweede was van den volgende inhoud:

1°. „Dat hij zich hield voor een wettig verkozen „Representant van het volk van Nederland;

2°. „Dat hij verklaarde aan genen Vorst, of „buitenlandsche Magt, verbonden te zijn;

3°. „Dat hij erkende, verantwoordelijk te zijn „aan het geheele volk van Nederland, en wel aan „hetzelve alleen zonder dat eenige Kerklijke of „waereldlijke macht, buiten hetzelve volk, hem van „deeze verbindtenis kan ontslaan;

4°. „Dat hij zig verbond, de gronden, waarop „de algemeene Nationale vergadering bij een ge- „roepen was, getrouwlijk te zullen aankleeven, en „alle de Artikelen van het gemelde Reglement,

„de Nationale Vergadering en der zelve Leden betreffende, stiptelijk te zullen naarkomen.

En voords ten

5°. „Dat hij verklaarde gehouw en getrouw te „zullen zijn aan de oppermacht des geheelen volks, „en wijders alles te zullen doen, wat een goed en „getrouw Representant des Volks schuldig is en „behoord te doen.”

De leden van het Intermediair Provinciaal Bestuur moesten dezelfde verklaring eenigszins gewijzigd afleggen, doch bekrachtigd door een eed. Ieder lid moest na voorlezing van het formulier antwoorden:

„Dit verklaare en beloove ik. -- Zo waarlijk helpe „mij God Almachtig.”

Welke de reden zij, waarom de Leden der Nationale Conventie eene bloote verklaring moesten afleggen, terwijl de leden van het Provinciaal Bestuur de afteleggen verklaring met eede bevestigden is mij onbekend. Zeker is het, dat aan dit verschil wel eens eene voor de Nationale Conventie min vleierende uitlegging is gegeven.

Bij de Staatsregeling van 1798 werd het woord *Eed* vervangen door *Verklaring*. De formule voor de Leden van het vertegenwoordigend Lichaam luidde: Ik beloof op mijne burgertrouw. Dit verklaar ik. ¹⁾

¹⁾ Art. 36. Staatsr. 1798.

In de Staatsregeling van 1801 wordt niet meer gesproken van *Verklaring* maar van *Belofte*; de leden van het Wetgevende Lichaam en van het Staatsbewind *beloven plechtiglijk*.¹⁾ De Staatsregeling van 1805 herstelt den Eed met de formule:

„Ik belove en zweere, zoo waarlijk helpe mij God Almagtig.”²⁾ De Constitutie van 1806 volgt de Fransche formule: „Ik zweere.”³⁾

Het besluit van 11 Dec. 1813, art 36, herstelt de oude Eedsformule, die tot op den huidigen dag wordt gebruikt.

C. *Eed door den Koning gezworen.*

Van alle ambtseeden bekleedt de eed des Konings de eerste plaats. Pufendorf⁴⁾ vindt den eed niet passend voor vorsten, vooral met betrekking tot hunne onderdanen (minderen). Want, zegt hij, behalve dat er niemand meer dan zij belang bij heeft, dat men het gegeven woord beschouwe als eene heilige en onschendbare zaak, is het beneden hun karakter en hun hoogen rang, iets te doen 't geen onder-

¹⁾ Art. 106 Staatsr. 1801.

²⁾ Art 87 Staatsr. 1805.

³⁾ Artt. 18, 49. Constit. 1806.

⁴⁾ De Jure nat. et Gent. Lib. IV, Cap. 2.

stellen doet, dat men hen slechts verdenkt van leugen, bedrog of slechtheid.

Met dit gevoelen kan ik mij in geenen deele vereenigen. Ware het toch voor een Vorst eene beleediging, gedwongen te zijn, het gegeven woord met eede te bekrachtigen, hetzelfde zou het geval zijn met hooggeplaatste en mindere ambtenaren, voor welke toch ook de presumpcie van eerlijkheid bestaat. De ambtseed wordt niet opgelegd door den Staat, omdat hij de eerlijkheid van den ambtenaar in twijfel trekt, maar omdat hij den grootst mogelijken waarborg verlangt, dat deze onder alle omstandigheden, zijn plicht zal betrachten; omdat hij hem bij het aanvaarden van zijn ambt door eene plechtige belofte aan zich wil verbinden en die belofte aan den eed, die haar bekrachtigt, haar grootste plechtigheid ontleent.

De Vorst is de bewaker der wetten, de verdediger der vrijheid van het volk, dat hem tot zijn Souverein heeft gekozen. In een constitutioneel land is de Grondwet de band, die Vorst en volk verbindt. Wat nu is natuurlijker, dan dat die band zoo sterk mogelijk worde gemaakt, en hoe zou hij beter kunnen worden versterkt dan door eene belofte onder eede, door Vorst en volk beiden beschouwd als het krachtigste zegel, dat op een dergelijken band kan worden gedrukt.

De eed nu door den Vorst, bij het aanvaarden der regeering gezworen, wordt Kronings- of Inhuldigings-eed genoemd.

Bij Mr. de Bosch Kemper ¹⁾ lezen wij: „In ons grondwettig staatsrecht heeft de inhuldiging des Konings zoowel de bedoeling den Koning aan den Staat als het volk aan den Koning te verbinden. De inhuldiging heeft geene *wettige* gevolgen, daar de Koning door het erfrecht Koning is, maar zij is een waarborg voor het volk, dat de nieuwe Koning, onder opzien tot God, zich plechtig verbindt 's volks belang te beschermen, en een waarborg voor den Koning, dat hij erkenning vindt van zijne rechten, zonder welke geen uitoefening zijner hooge verplichtingen mogelijk is.”

„Je weniger — schreibt Bluntschli — es rechtliche Mittel giebt, den König zur Betrachtung des bestehenden Rechts zu nöthigen, desto nöthiger und heilsamer erscheint diese Einrichtung, welche in seinem Gewissen das Gefühl der Pflicht durch ernste Ermahnung belebt und stärkt.” ²⁾

Sprekende over de inhuldigingen der Vorsten in de middeleeuwen zegt Kemper het volgende: „Bij

¹⁾ Handleiding tot de kennis van het Nederl. Staatsrecht en Staatsbestuur, p. 282.

²⁾ Allgem. Staatsr. Bd. II. S. 77 der II Aufl.

het contractuele recht der middeleeuwen had de inhuldiging den vorm van een contract, en daarmede overeenkomstig was het, dat vragen werden gedaan, waarop de Vorst moest antwoorden. Dit laatste is in Engeland nog gebruikelijk, alwaar vier vragen aan den Koning of de Koningin gedaan worden, waarop deze antwoordt: *I will*, en op de laatste: *All this I promise to do*, waarna met de hand op den Bijbel de eed wordt uitgesproken."

In het Engelsch staatsrecht heeft de inhuldigingseede echter geen andere beteekenis dan een bevestiging van de hooge verplichtingen, die op den Souverein rusten.

Van die vroegere inhuldigingseeden geef ik hier een paar voorbeelden. Zoo luidde b. v. de eed voor den Koning van Frankrijk, die nog door Lodewijk den XVI werd gezworen, als volgt: ¹⁾

„Haec populo Christiano et mihi subdito in Christi promitto nomine:

1°. Inprimis ut ecclesiae Dei omnis populus Christianus veram pacem, nostro arbitrio, in omni tempore servet;

2°. Item ut omnes rapacitates et omnes iniquitates omnibus gradibus interdiciam;

¹⁾ Zie von Haller, Restauration der Staatswissenschaft, 2de dl. p. 380 en vlgg.

3°. Item ut in omnibus judiciis aequitatem et misericordiam praecipiam, ut mihi et vobis indulgeat suam misericordiam clemens et misericors Deus;

4°. Item, de terra mea ac jurisdictione mihi subdita universos haereticos ab ecclesia denotatos, pro viribus, bona fide, exterminare studebo. ¹⁾

Den Duitschen Keizer werden bij zijne inhuldiging door een Aarts-Bisschop de volgende vragen gedaan:

„Vis sanctam fidem Catholicam et apostolicam tenere et operibus justis servare?”

„Vis sanctis Ecclesiis, Ecclesiarumque ministris fidelis esse tutor ac defensor?”

„Vis regnum a Deo tibi concessum secundum justitiam regere et efficaciter defendere?”

„Vis jura regni et imperii, bona ejusdem injuste dispersa recuperare et conservare, et fideliter in usus regni et imperii dispensare?”

„Vis pauperum et divitum, viduarum et orphanorum, aequus esse judex et pius defensor?”

„Vis sanctissimo in Christo patri et domino, Romano Pontifici et Sanctae Rom. Ecclesiae subjectionem debitam et fidem referenter exhibere?”

¹⁾ Ingevoerd in 1226 bij de kroning van Lodewijk den Heilige. Lanjumas, Essai sur la charte n°. 246.

Op ieder dezer vragen antwoordde de Keizer *volo*, waarop dan deze belofte voor het altaar met de volgende woorden werd bezworen:

„*Omnia praemissa, in quantum divino fultus fuero adiutorio, fideliter adimplebo; sic me Deus adjuvet et sancta Dei Evangelia.*”

Na de kroning zwoer de Keizer nog een tweeden eed, eerst in het Latijn en dan in het Duitsch.

Deze eed was van den volgenden inhoud:

„Ich gelobe und verspreche vor Gott und seinen Engeln, dass ich jetzt und hinfüro das Gesetz und die Gerechtigkeit, auch den Frieden der heiligen Kirche Gottes, will halten und handhaben, auch dem mir unterworfenen Volk will nützlich sein und Gerechtigkeit verschaffen, dass ich des Reichs Rechte, mit Vorbehalt gebührender Betrachtung Göttlicher Barmherzigkeit, will erhalten, wie ich solches mit Rath der Fürsten, auch des Reichs und meiner getreuen, am besten erfinden kann. Dem allerheiligsten Römischen Bischoff und der Römischen Kirche, wie auch den übrigen Bischöffen und Kirchen Gottes, will ich gebührende geistliche Ehr erzeigen und dasjenige, was von Kaisern, Königen der Kirche und der kirchlichen Personen gegeben und übertragen worden ist, derselbe ungeschwächt erhalten und erhalten lassen, auch den Prälaten,

Ständen und Vasallen des Reichs gebührende Ehre tragen und beweisen, so viel mir unser Herr Jesus Christus, Hülfe, Kraft und Gnade verleihet." ¹⁾)

D. *Eed der Ambtenaren.*

Een ambtenaar ²⁾) treedt niet in functie alvorens hij den hem voorgeschreven eed heeft afgelegd. Wij

¹⁾ In een boekje getiteld: „The Pleasant History of the Conquest of the West-India, now called New Spain, translated out of the Spanish Tongue by T. N., anno 1578", dat door Tyler in zijn meermalen genoemd werk wordt aangehaald, vinden we over de kroning der Koningen van Mexico, het volgende: „Op den linkerarm des konings bond men een klein zakje met wierook, en bracht hem dan een komfoor met heete asch, van de schors van een' eik. Dan stond de koning op, en deed met zijn eigen hand, van denzelfden wierook in het komfoor, en bracht dit met grooten eerbied naar den God Vitzilopuchtli, en nadat hij hem hiermede had bewierookt, zette hij het komfoor neêr. Dan kwam de hoogepriester en nam hem zijn eed af, waarin hij beloofde de godsdienst der Goden te handhaven, al de wetten en gewoonten zijner voorgangers te eerbiedigen, rechtvaardigheid te betrachten en geen zijner vasallen of onderdanen te zullen onderdrukken en dat hij moedig zou zijn in den strijd, dat hij zou zorgen, dat de zon zijn licht gaf, de wolken regen voortbrachten, dat rivieren stroomden, en de aarde alle soort van graan, vruchten en andere noodige gewassen en boomen voortbrachten." Dit werd behalve nog vele andere onmogelijke dingen door den Koning gezworen, en daarna bedankte hij den Hoogepriester en beval zich aan in de gunst der Goden. Het gansche volk riep dan: „De Goden beschermen den nieuwen koning!"

²⁾ Door ambtenaren versta ik hier openbare ambtenaren, d. w. z. dezulken die met openbaar gezag bekleed zijn. Hoewel aan bijna ieder openbaar ambtenaar een' ambtseed wordt opgelegd, zoo is er evenwel nergens bij de wet bepaald, dat het bestaan der hoedanigheid van openbaar ambtenaar afhankelijk zou zijn van een afgelegden ambtseed. Hij die tot ambtenaar wettig benoemd is en de werkzaamheden, aan de hem opgedragen betrekking verbonden, waarneemt, moet ook zonder dat hij eenigen eed heeft afgelegd, als ambtenaar of bekleeder eener openbare bediening worden beschouwd. Zie arr. H. R. 16 Juni 1857 (W. v. h. R. n°. 1984).

zagen, dat bij de Romeinen voor de eedspraestatie 5 dagen tijd werd gelaten. Had dit binnen dezen termijn geen plaats gehad, dan werd de ambtenaar beschouwd van zijn ambt vervallen te zijn. — Onze wetten bepalen niet hoeveel tijd tusschen de benoeming en de eedspraestatie mag verlopen.

„De aard van de Staatsdienst, — schrijft de Bosch Kemper — die de ambtenaar te vervullen heeft, brengt mede, dat hij daarin met godsdienstige naauwgezetheid moet te werk gaan. Tot versterking van die godsdienstige verplichting doet hij eenen eed of belofte, overeenkomstig de wijze zijner godsdienstige gezindheid.”

De eed der leden van de Staten-Generaal en die van de Staten der Provinciën zijn te vinden in de Grondwet. ¹⁾ De Gemeentewet bevat ²⁾ den eed voor de leden van den Raad, den Burgemeester en den Secretaris der gemeente. Verder is door de wet voorgeschreven: de eed der rechterlijke ambtenaren ³⁾, in de wet op de Rechterlijke Organi-

¹⁾ Artt. 83 en 125.

²⁾ Artt. 39 en 100.

³⁾ Merkwaardig is de eed, dien de Azig vroeger in ons land moest afleggen: „Deze moeste zweren, dat in zijn geslagte geen Edelman en was hem in den vierden maegtale bestaende ende tot een teijken van dien moeste hij ook rijden met eene spoor.” Aant. van Groenewegen van der Made op H. de Groot, Inl. tot de Holl. Regtsgel., Boek 2, dl. 28; cff. Inl. Boek 1; dl. 14, en Matthijs v. d. Houwe, Handvest van Outbatav. B. 2, c. 3, p. 89.

satie ¹⁾; van de leden der Rekenkamer, in de wet op de Rekenkamer. ²⁾ De eeden der overige ambtenaren worden geregeld bij Koninklijk Besluit of bij eene dispositie van den ambtenaar, die de benoeming doet, waarbij echter als regel geldt, dat de inhoud van den eed nietig is, voor zooverre hij tegen eenige wetsbepaling strijdt. ³⁾

In België kan geen eed worden opgelegd noch geformuleerd door een Koninklijk Besluit. Bij de wet alleen kan dit geschieden. Art. 127 der Belgische Constitutie bepaalt daaromtrent het volgende: „Aucun serment ne peut être imposé qu'en vertu de la loi. Elle en détermine le formule.”

In het Rapport der Sect. Centr. lezen wij met betrekking tot dit art.:

Ik vermeld hier nog den eed, welken door de leden van den Kortenbergischen Raad moest worden afgelegd. Deze Raad, die bij het Kortenbergische Charter in 1302, door Hertog Jan II, was ingesteld, sprak recht tusschen de onderdanen onderling en ook tusschen den Hertog en de onderdanen; als gewoon gerechtshof bestond het uit tien goede mannen, terwijl er tevens uithoofde der leenzaken vier Ridders, „de orberleeste en vroedste die men vinden mach,” zitting hadden.

De eed nu, die allen alvorens in betrekking te treden moesten afleggen, luidde: „Dat zij den Hertog en zijne nacomelinghen ende allen den lieden van den lande, rike ende arme, wale bewaren seelen na hare macht ende elken houden in sinen regten ende regt geschien doen na hare beste weten.” Art. 6 van het Kortemb. land-Charter te vinden bij Martini v. Geffen, p. 40.

¹⁾ Art. 29.

²⁾ Art. 6, enz. wet van 5 Oct. 1841 (Stbl. no. 40).

³⁾ Verg. de Bosch Kemper, t. a. p.

„I. Serment imposé. Le serment, dit M. J. Plaisant, forme une alliance entre le fonctionnaire et la justice, et il contient la sanction de toutes ses obligations. Obéir à la constitution et aux lois, c'est remplir scrupuleusement ses devoirs. Jurer d'être fidèle au roi, c'est concourir à assurer l'avenir de la patrie et à consolider sa stabilité.”

„II. Malgré les nombreux exemples de l'abus du serment, il est impossible de le supprimer. En matière criminelle il n'y a pas d'autre garantie de la véracité des témoins. Le serment sous la foi duquel on atteste la vérité d'un fait est donc indispensable. Mais il est un autre serment, c'est celui que l'on exige des fonctionnaires publics, ou le *serment promissoire*. L'article proposé ne dit pas qu'on pourra l'exiger dans tous les cas; il n'impose pas au législateur l'obligation de l'exiger. Mais il défend à tout autre qu'au législateur, d'imposer un serment ou d'en déterminer la formule. Ainsi le Chef de l'Etat ne pourra point, de sa seule autorité, prescrire un serment aux citoyens qu'il appellerait à des fonctions publiques; il ne pourrait pas non plus déterminer la formule d'un serment qui serait exigé par la loi. — La Section Centrale a reconnu le principe que la formule du serment ne devait, en aucun cas, contenir rien de contraire à la liberté de conscience.

Mais ce principe est la conséquence nécessaire d'une disposition déjà décrétée, qui proclame la liberté des cultes et des opinions: exiger un serment qui serait contraire à cette liberté, ce serait violer une des bases fondamentales de notre constitution. Il existe des sectes qui rejettent le serment; mais ces mêmes sectes admettent l'affirmation solennelle pour attester la vérité, ou pour prendre l'engagement d'accomplir une promesse: et, dans le sens de la loi civile, le serment n'est autre chose qu'une affirmation qui lie solennellement celui qui l'a prêté."

Ook in Frankrijk is de eed der ambtenaren van zeer ouden datum. Dalloz ¹⁾ zegt: „En France, la nécessité de la prestation d'un serment de la part de tout fonctionnaire ou officier public, avant son entrée en exercice, est consacrée par un usage immémorial."

„C'est ce serment, — lezen wij bij Loiseau ²⁾ — qui attribue et accomplit en l'officier l'ordre, le grade et s'il faut ainsi parler le caractère de son office, et qui lui défère la puissance publique."

Meermalen is er op afschaffing ³⁾ van den ambtseed aangedrongen.

¹⁾ Répertoire de législation, in voce „serment."

²⁾ Traité des Offices, Liv. 1 Ch. 4 n°. 71.

³⁾ Ik verwijs hier naar eene verhandeling getiteld: „De wenschelijkheid om

Zien wij, hoe Brater ¹⁾ hierover denkt. Hij schrijft: „Wie der promissorische Eid überhaupt, so ist insbesondere der politische Eid von manchen Schriftstellern als ein unwirksames und desshalb zugleich entsittlichendes Institut verworfen worden. Seine Unwirksamkeit zu erweisen wird aber stets unmöglich sein, so oft auch Fürsten und Unterthanen eine eidlich erhärtete Pflicht verletzt haben: man wird niemals ermitteln können, wie viele andere Pflichtverletzungen durch die Erinnerung an einen geleisteten Eid, verhindert worden sind. Die Verbreitung des promissorischen Eides unter allen Völkern, seine Erhaltung unter allen Wechselln der politischen Entwicklung, zeugt von einem tiefgewurzelten Glauben an seine Wirksamkeit, der den Zweifel Einzelner überwiegt. Die völlige Abschaffung des politischen Eides liesse sich nur unter zwei Voraussetzungen rechtfertigen, bei einem Volke, in dem alles religiöse Pflichtgefühl erloschen, die Ehrfurcht vor Gott wie die Scheu vor einem rächenden Verhängniss aus allen

de in ons recht voorschreven eeden, waar die niet geheel kunnen vervallen, te vervangen door eene plechtige belofte,” door den Heer Mr. A. A. de Pinto gehouden in de vergadering van het Provinciaal Utrechtsch genootschap, van den 23 Juni 1873.

¹⁾ Der politische Eid, in Bluntschli's Deutsches Staats-Wörterbuch, Bd. 3 p. 290.

Gemüthern verschwunden wäre, — oder bei einem Volke, wo das politieke Pflichtgefüh! zu solcher Volkommenke!t ontwikkelt wäre, dass es von religiösen motiven ke!ne Steigerung und Befestiging mehr zu erwarten hätte. Wo diese Voraussetzungen nicht zutreffen, wird es wohlgethan sein, den politieken Eid, ohne Ueberschätzung seiner Wirksamke!t, beizubehouden en zugleich vor missbräuchlicher Vervielfältiging te bewahren.”

Deze woorden bevatten zeer veel waars. Ook ik geloof niet dat afschaffing van den ambtseed wenschelijk is. Wel acht ik het echter wenschelijk, ja zelfs noodzakelijk, dat alle overbodige eeden worden afgeschaft. ¹⁾

Onder overbodige eeden versta ik die eeden, die zonder de minste reden telkens door denzelfden persoon moeten worden herhaald. Het kan bijna niet anders of deze moeten nadeelig werken, want wat is het onvermijdelijk gevolg van zulk eene noodelooze herhaling? Geringschatting van den eed. De eedsaflegging wordt zóózeer eene zaak van gewoonte, dat zij ontaardt in eene bloote formaliteit, waartoe

¹⁾ Zeer lezenswaardig is hetgeen omtrent de afschaffing van overbodige eeden gezegd wordt door Dr. Th. Pachman, in het Oesterr.-Vierteljschr. für Rechts- und Staatswissenschaft.

ook niet weinig bijdraagt de weinig plechtige wijze, waarop zij dikwijls plaats heeft.

Ik geef hier een paar voorbeelden van zulke overbodige eeden.

Zoo noem ik vooreest den eed, die een advocaat ¹⁾ moet afleggen wanneer hij tot curator in een faillissement wordt benoemd. Telkenmale wanneer zoodanig curatorschap hem wordt opgedragen, — en dit kan vooral bij rechtbanken, waar een klein aantal advocaten zijn ingeschreven, in een kort tijdsverloop zeer dikwijls plaats hebben, — moet hij den-

¹⁾ In het meer aangehaalde Werk van Tyler vond ik de vertaling van een eed, dien Frederik de Tweede, in het jaar 1221, aan alle advocaten voorschreef. De Wet die dit eedsformulier vaststelde is te vinden in de Constitutie van Napels en Sicilie, b. 1. c. 82 en luidt volgens de vertaling van Tyler als volgt: „We will, that the advocates to be appointed, as well in our court as before entering the justices and bailiffs, shall take their corporal oath on the Gospels, that the parties, whose cause they have undertaken, they will with all good faith and truth without any tergiversation succour; nor will they allege anny thing against their conscience; nor will they undertake desperate causes: and, should they have been induced, by misrepresentation and the colouring of the party, to undertake a cause which in the progress of the suit, shall appear to them, in fact or law, unjust, they will forthwith abandon it. Liberty is not to be granted to the abandoned party to have recourse to another advocate. They shall also swear that, in the progress of the suit, they will not require an additional fee, nor on the part of the suit enter into any compact; which oath it shall not be sufficient for them to swear once only, but they shall renew it every year before the officer of justice. And if any advocate shall attempt to contravene the aforesaid form of oath in any cause, great or small, he shall be removed from his office, with the brand of perpetual infamy, and pay three pounds of the purest gold into our treasury.”

zelfden eed afleggen. Waarom den eed ¹⁾, die ieder advocaat bij het aanvaarden van zijn ambt moet zweren niet zóó geformuleerd, dat daarbij tevens wordt voorzien in het geval, dat hij als curator optreedt? Het spreekt van zelf, dat dan tevens noodig is, eene wijziging van Art. 792 W. v. K. dat nu luidt:

„De curators moeten, dadelijk na hunne benoeming, in handen van den rechter-commissaris den eed afleggen van den hun opgedragen last getrouwelijk te zullen waarnemen.”

Het ware dan ook wenschelijk uit de 1ste alinea van het 2de lid van art. 787 W. v. K. de woorden: „bij voorkeur uit de schuldeischers te kiezen,” te doen vervallen, daar, zoo het al niet eene zeldzaamheid is, het dan toch voorzeker geen regel kan genoemd worden, dat een der schuldeischers van den failliet tot curator in het faillissement wordt benoemd.

Zoo vraag ik verder waartoe is het noodig, dat de advocaat, die zich tengevolge van verandering van woonplaats bij een ander rechtscollege doet inschrijven, op nieuw denzelfden eed aflegt, dien hij wellicht slechts eenige weken te voren heeft afgelegd?

¹⁾ Art. 5. Regl. van orde en discipline voor de Advocaten en Procureurs.

Als derde voorbeeld haal ik aan den eed, welken de door partijen of door den kantonrechter benoemde deskundigen ¹⁾, in eene opengevallen nalatenschap, voor aan 't land verschuldigde gelden, moeten afleggen, telkenmale wanneer de door hen te waardeeren goederen in een ander kanton zijn gelegen, dan dat, waarin zij hunne benoeming hebben ontvangen en ook hun eed hebben afgelegd ²⁾. Waartoe dit telkens herhalen van een eed van geheel denzelfden inhoud? De eerlijkheid en nauwgezetheid van een persoon zal toch wel niet afhankelijk zijn van de plaats waar hij zijne betrekking vervult. Om deze multiplicatie van eeden te voorkomen, is echter wederom eene wetsverandering wenschelijk, daar de bestaande gewoonte een gevolg schijnt te zijn van de m. i. zeer verkeerde interpretatie, die men aan alinea 2 van art. 224 W. v. B. Rv. geeft. Om nu alle moeielijkheid uit den weg te ruimen, zoude ik wenschen, dat of art. 224 B. Rv. eenigszins werd verduidelijkt, of wel, aan het einde van den tweeden

¹⁾ Zie artt. 38 en 40 Wet op het Recht van Succ. en van overg. bij overl. v. 28 Mei 1869 (Stbl. n^o, 95); Art. 224 W. v. B. Rv. Art. 1124 B. W.

²⁾ Hetzelfde is het geval met de deskundigen, bedoeld in art. 1123 B. W. Dat door hen telkenmale de eed moet worden herhaald waar de te waardeeren goederen in verschillende kantons zijn gelegen is het gevolg van al. 3. van Art. 1124 B. W. In dit art. zou evengoed de bepaling kunnen worden opgenomen, die ik voor de Wet op 't Recht van Succ. enz. formuleerde.

titel der wet op het Recht van Succ. en van overg. bij overl. de volgende bepaling werd opgenomen: „Wanneer de door deskundigen te waardeeren goederen in verschillende kantons zijn gelegen, behoeft de ingevolge art. 224 B. Rv. afgelegde eed door hen niet te worden herhaald.”

Ook de Burgemeester, die tot lid van den Raad zijner gemeente wordt verkozen, moet, bij het aanvaarden dier betrekking denzelfden eed afleggen, dien hij bij de aanvaarding van het Burgemeestersambt heeft gezworen.¹⁾ Ik noem dit wederom een noodeloozen eed. Een Burgemeester, die zijne plichten als zoodanig niet goed vervult, zal niet tot lid van den Raad worden verkozen; schenkt hem nu de gemeente haar vertrouwen, waarom hem dan niet vrijgesteld van de herhaling van een' eed, dien hij in letterlijk dezelfde bewoordingen in handen van den Commissaris in de Provincie heeft afgelegd en om de zes jaren bovendien nog herhaalt?

Ook de wenschelijkheid van het herhalen van den eed bij eene herbenoeming zie ik niet in.²⁾

¹⁾ Cf. Artt. 65 en 39 Gem. Wet.

²⁾ Ditzelfde geldt van den eed bij de herbenoeming van welke betrekking ook. De herbenoeming is een bewijs van waardeering van gepraesteerde diensten, waartoe verlangt men opnieuw een' waarborg, nu men den ambtenaar de gelegenheid opent zijne diensten te blijven praesteeren?

Dat de Burgemeester, die tot Secretaris zijner gemeente wordt benoemd, niet van den eed in art. 100 Gemeentewet voorgeschreven, is vrijgesteld, is eerder te begrijpen, daar zijne werkzaamheden door deze betrekking aanmerkelijk worden verzwaaard terwijl daarenboven de eed van art. 100 van geheel anderen inhoud is dan die van art. 39 Gemeentewet.

Met betrekking tot het gewicht, dat door den Staat aan den ambtseed wordt gehecht wil ik nog wijzen op eene inconsequentie, waaraan hij zich schuldig maakt. Ik heb het oog op de ambtenaren van politie, die, ingevolge de wet, bij de aanvaarding van hun ambt een' eed moeten afleggen. Wordt door hen iemand op eene politie-overtreding betrapt, en van het feit dier overtreding een proces verbaal opgemaakt, dan geldt zoodanig geschrift, in handen van den bevoegden rechter ingeleverd, als beëdigde verklaring, d. w. z. als bewijs van 't gepleegde feit. Het proces-verbaal is opgemaakt op den ambtseed. Worden echter diezelfde ambtenaren van politie opgeroepen als getuigen, moeten zij mondelinge inlichtingen geven omtrent eene overtreding, waarvan zij ooggetuigen zijn geweest, dan wordt van hen op nieuw een eed gevorderd en hun bovendien gewoonlijk op het hart gedrukt, te denken aan den eed, dien zij bij de aanvaarding van hun ambt hebben afgelegd.

Wordt wellicht daarom meer waarde gehecht aan eene schriftelijke verklaring van een' ambtenaar, omdat deze terstond na het plegen der overtreding wordt opgemaakt, terwijl een mondeling getuigenis niet altijd dadelijk kan worden afgelegd? Meent men in 't laatste geval het geheugen van den ambtenaar te scherpen door hem op nieuw een' eed op te leggen? Of neemt men aan dat eene schriftelijke verklaring meer doordacht is dan eene mondelinge? Ik weet het niet. Maar welke dan ook de redenen mogen zijn, die tot het bestaande gebruik hebben aanleiding gegeven, ik blijf het eene inconsequentie noemen.

Of is het geene inconsequentie, in het eene geval de waarde van den ambtseed volkomen te erkennen en in het andere geval die waarde geheel weg te cijferen?

Een van beiden is rationeel, óf de verklaring van den ambtenaar, door hem als zoodanig afgelegd, zonder nieuwen eed aan te nemen, óf te vorderen, dat iedere verklaring, 't zij mondelinge, 't zij schriftelijke, die hij in zijne betrekking als ambtenaar aflegt, door een' eed worde versterkt.

M. i. ware het wenschelijk den eerst genoemden weg in te slaan. De rechter geloove den ambtenaar op zijn' ambtseed, maar herinnere hem aan denzelve

zoo dikwijls hij dit noodig moge oordeelen. Heeft men den ambtenaar op plechtige wijze gewezen op zijne verplichtingen en hem ernstig herinnerd aan het gewicht van den eed, door hem éénmaal gezworen, dan bestaat, er voorzeker niet minder reden hem te vertrouwen, dan wanneer hij op nieuw een eed heeft afgelegd. Zodoende zal eene inconsequentie, die thans bestaat, zijn opgeheven en een aantal overbodige eeden worden afgeschaft. ¹⁾

Even noodig als de afschaffing van *overbodige eeden*, ja nog veel noodiger voor het behoud van den aan den eed verschuldigten eerbied, is de afschaffing of althans de wijziging van die eeden, die in de praktijk blijken volstrekt niet te worden nageleefd, en dat wel zonder dat, van de zijde van den Staat, op deze plichtverzaking de minste aanmerking wordt gemaakt. Ik heb hier op het oog den eed der makelaars, die hen verbiedt, 't zij zelven, 't zij door tusschenkomst van anderen, voor eigen rekening handel te drijven in het vak of in de vakken waarin zij makelaars zijn. Nu schijnt het van den makelaar te veel gevergd te zijn zich aan deze bepaling te

¹⁾ Michaelis, Commentary on the Laws of Moses. „Oaths have in a great measure lost their respect, in consequence of their pernicious multiplication.“

moeten houden. Men laat hem stil handel drijven voor eigen rekening; en veroorlooft hem stilzwijgend zijn' eed dagelijks te schenden, ¹⁾

Is het niet een' onverantwoordelijk spelen met den eed, zulk een toestand te doen voortduren? Indien de praktijk werkelijk leert, dat de eed, den makelaar opgelegd, evenmin als de bepaling van art 65 W. v. K., kan worden nageleefd; dan is het de plicht van den Staat de voorschriften die hij in deze gaf te wijzigen. Door een dergelijken toestand te laten voortbestaan, verzwakt hij den eerbied aan zijn' wetten verschuldigd, en toont zeer weinig waarde te hechten aan een eed, dien hij zelf heeft opgelegd.

¹⁾ Bovendien overtreedt hij door het schenden van zijn eed, art. 65. W. v. K., dat hetzelfde verbod inhoudt.

STELLINGEN.

I.

Op den regel, dat de schenker niet voor evictie behoeft te vrijwaren, moet voor remuneratorische schenkingen geen uitzondering worden gemaakt.

II.

Bij de actio publiciana is het geen vereischte, dat, wanneer zij ingesteld wordt, de goede trouw nog bestaat. — Het is echter onnoodig met Cuiacius in L. 11 § 3 D. de publ. in rem actione (6. 2) in plaats van *quo experiar* te lezen *quo ea pariat*.

III.

De beslissende eed is niet een bewijsmiddel, maar eene transactie.

IV.

De beslissende eed moet bevatten het eigenlijk geschil der partijen.

V.

De voogd kan zonder het verlof, waarvan bij art. 451 B. W. wordt gesproken, in een geding waarin hij voor den minderjarige optreedt, den beslissenden eed noch opdragen noch terugwijzen.

VI.

Om in de rechtsvordering van art. 1303 B. W. ontvankelijk te zijn is het noodig, dat men bereids zelf aan zijne contractueele verplichting voldaan, of zich tot voldoening daaraan bereid verklaard hebbe.

VII.

♦ Het legaat van art. 1048 is een legaat sub modo.

VIII.

Het endossement van den wissel aan den trekker bevrijdt de vroegere endossanten niet van de regresactie der latere.

IX.

Een wissel, waarvan de betrokkene is gefailleerd, blijft vatbaar voor endossement, zoo lang de vervaldag niet is verstreken.

X.

Hij die op eigen naam, voor vreemde rekening, zonder provisie, daden van koophandel verricht is niet als commissionair aan te merken.

XI.

De schepeling, die gedurende de reis zonder wettige reden is ontslagen, ontvangt het hem in art. 439 W. v. K. toegekende boven het reeds verdiende loon.

XII.

Vreemdelingen kunnen hier te lande geen *cautio judicatum solvi* van elkander vorderen.

XIII.

Het vermogen in art. 216 Rv. aan den rechter-commissaris gegeven, om aan de wederpartij een naderen termijn toe te staan tot het oproepen van nieuwe getuigen, komt ook toe aan den rechter in zaken waarin het getuigen verhoor wordt gehouden op de openbare zitting.

XIV.

Ten onrechte wordt in den C. P. meened uitsluitend opgevat als een misdrijf tegen bijzondere personen gepleegd.

XV.

Diefstal, bij nacht of door twee of meer personen gepleegd op het dek van een passagiersschip is te straffen volgens art. 386 1° C. P.

XVI.

Terecht wordt in het Ontw. van Str. preventieve gevangenis afgetrokken van de straf aan den veroordeelde opgelegd.

XVII.

Ons Wetb. van Strv. behoorde eene bepaling te bevatten, waarbij voorloopige invrijheidstelling onder borgtocht werd toegelaten.

XVIII.

Werd in ons Wetb. van Strv. voorloopige invrijheidstelling onder borgtocht opgenomen, dan moest naast den reëlen borgtocht ook personeele door derden worden toegelaten.

XIX.

De staat heeft het recht van zijne burgers den eed te vorderen.

XX.

Het is wenschelijk den eed te beperken.

XXI.

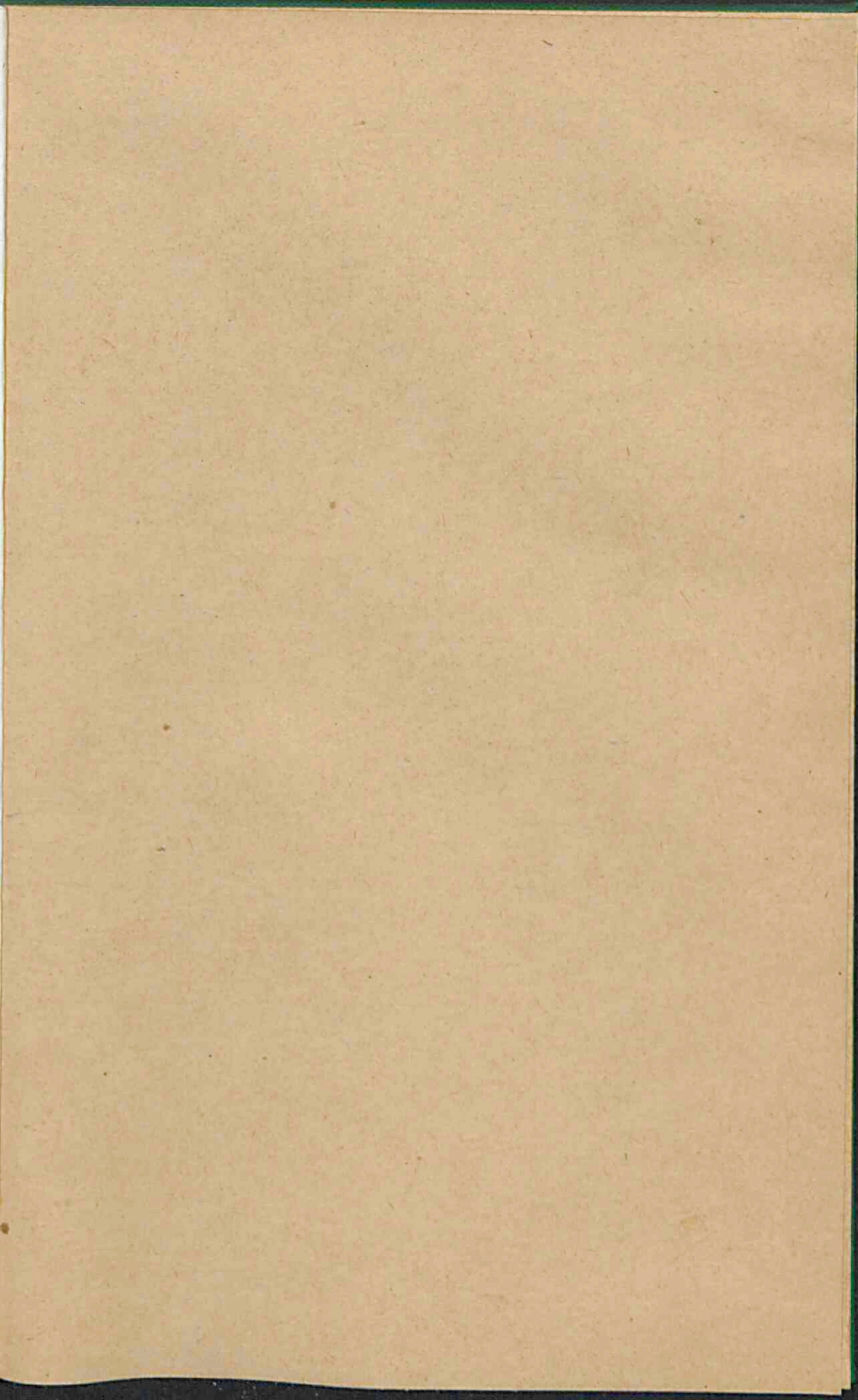
Art. 85 R. O. is niet in strijd met art. 158 Grw.

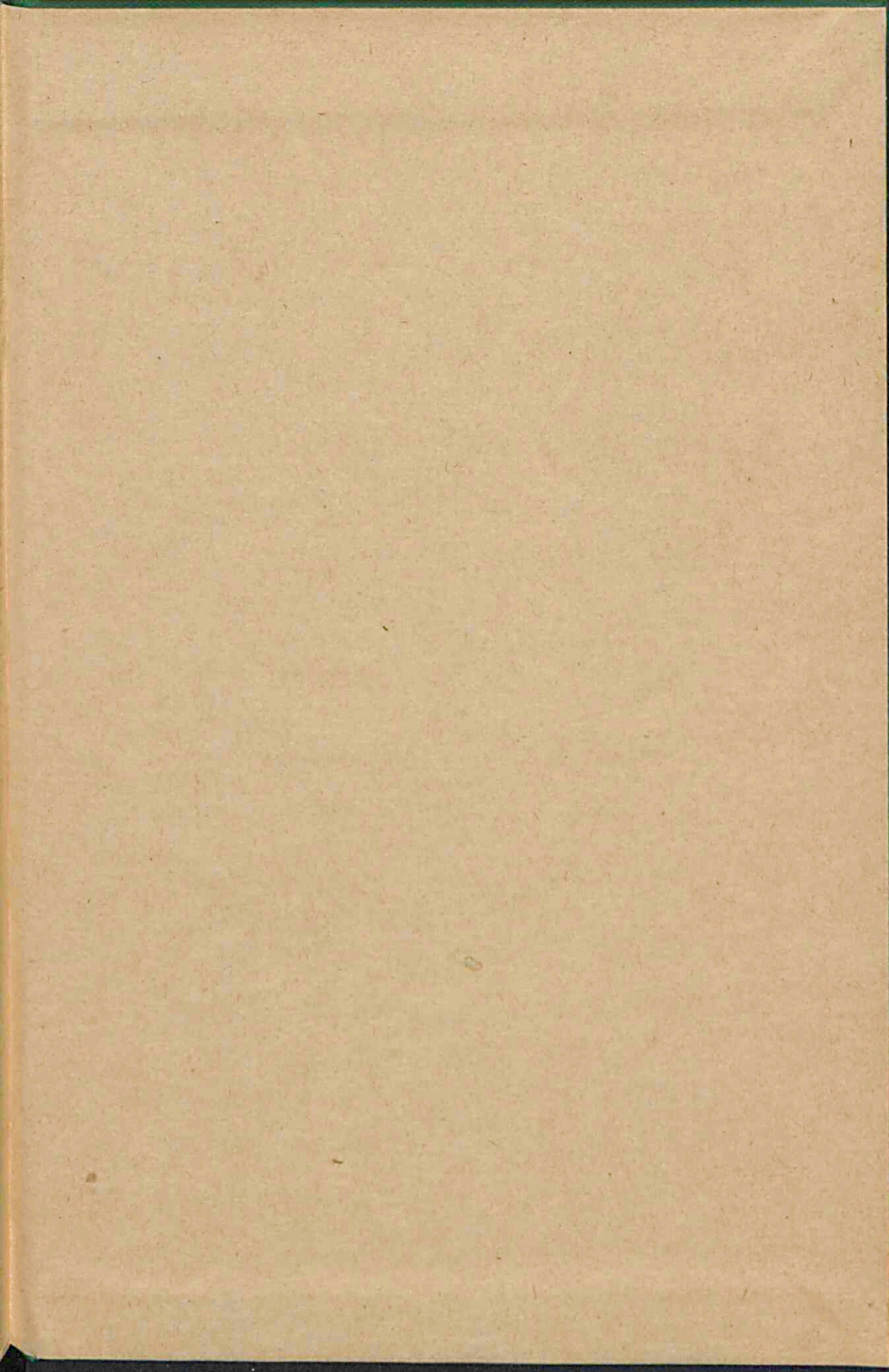
XXII.

De staatsloterij is een onzedelijke bron van inkomsten voor den staat.

XXIII.

De Grondrente-theorie van Ricardo wordt door Friedr. List, Carey, Bastiat en anderen op zeer onvoldoende wijze bestreden.

1
ut
18